

DOI: 10.33270/03233302.71
УДК 343.1

Тактичні прийоми допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею: криміналістична та психологічна характеристики

ГРЕЧАНА Світлана*

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0859-5427>

Анотація. У науковій статті розглянуто тактичні засади проведення слідчої (розшукової) дії, регламентованої ст. 225 КПК України, – допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею, увагу зосереджено на її особливостях. Ідеться про об'єкт процесуального й тактичного впливу – свідка, потерпілого, а також особу, стосовно якої уповноважений орган прийняв рішення про обмін як військовополоненого. Особливими є і суб'єкт, який реалізує процесуальні й тактичні завдання, – слідчий суддя, а також психологічний механізм реалізації тактичних прийомів. Мета статті – схарактеризувати тактичні прийоми допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею крізь призму криміналістичного та психологічного аспектів. У процесі дослідження використано як загальнонаукові, так і спеціально-правові методи: порівняльно-правовий, системно-структурний та метод системного аналізу. Схарактеризовано тактичні прийоми, які застосовує слідчий суддя в процесі безпосереднього проведення допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні, спрямовані на встановлення психологічного контакту з допитуваним. З'ясовано, що слідчий суддя обирає тактику допиту залежно від таких чинників: а) ситуації допиту (первинний чи повторний; конфліктна чи безконфліктна; наявність психологічного контакту); б) характеристики допитуваного: процесуального становища допитуваного та його зацікавленості в досягненні мети кримінального провадження; психологічної характеристики допитуваного; індивідуальних рис допитуваного відповідно до медичних, особистих, психологічних особливостей відповідно до ч. 1 ст. 225 КПК України (вік (особа похилого віку чи малолітня), стан здоров'я (наявність тяжкої хвороби), життєві обставини (виїзд на постійне місце проживання за кордон, участь у бойових діях з подолання збройної агресії Російської Федерації, постраждала особа внаслідок злочинів агресії чи воєнних злочинів, наявний стан стресу, що позначається на повноті й достовірності показань, тощо); в) характеристики зібраної інформації в кримінальному провадженні щодо доказування обставин події розслідуваного кримінального правопорушення відповідно до змісту клопотання слідчого, погодженого прокурором. Зауважено, що тактика допиту ґрунтується на тактичному прийомі. Під час допиту особи під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчий суддя реалізує різні тактичні прийоми залежно від ситуації, яка складається під час кримінального провадження. Спільним для тактичних прийомів є їх психологічне підґрунтя, що втілюється у психологічному механізмі реалізації.

Ключові слова: тактика; тактичний прийом; слідча (розшукова) дія; психологічний вплив; отримання показань.

Історія статті:

Отримано: 25.08.2023

Переглянуто: 20.09.2023

Прийнято: 23.10.2023

Рекомендоване посилання:

Гречана С. Тактичні прийоми допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею: криміналістична та психологічна характеристики. *Юридична психологія*. 2023. № 2 (33). С. 71–78. doi: 10.33270/03233302.71.

* Відповідальний автор

Вступ

2012 року прийнято новий КПК України¹, новелою якого стала ст. 225 «допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні». Однак повномасштабна агресія РФ вплинула на всі аспекти суспільного та правового життя нашої держави. Унаслідок запровадження з 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану² кримінальне процесуальне законодавство зазнало змін. Зокрема, згідно із Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» від 28 липня 2022 року³ внесено зміни як до назви, так і до змісту ст. 225 КПК України.

Згідно з ч. 1 ст. 225 КПК України, у виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань під час досудового розслідування, якщо через наявність небезпеки для життя і здоров'я особи, її тяжку хворобу, наявність інших обставин, що здатні унеможливити її допит у суді або вплинути на повноту чи достовірність показань, сторона кримінального провадження, представник юридичної особи, стосовно якої здійснюють провадження, мають право звернутися до слідчого судді з клопотанням провести допит такої особи в судовому засіданні, зокрема одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб. У цьому випадку допит здійснюють у судовому засіданні в місці розташування суду або перебування хворої особи в присутності сторін кримінального провадження з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду. У порядку, визначеному ст. 225 КПК України, може бути допитано свідка, потерпілого, а також особу, стосовно якої уповноважений орган прийняв рішення про обмін як військовополоненого⁴.

Процесуальні засади допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею були предметом наукових досліджень С. І. Смик «Підстави та процесуальний порядок здійснення допиту на стадії досудового розслідування в судовому засіданні» (Смик, 2018). Натомість тактика допиту за таких умов

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.

² Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

³ Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених : Закон України від 28 лип. 2022 р. № 2472-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20#Text>.

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.

залишилася поза увагою дослідників, а зміни правового та суспільного життя обумовили новизну дослідження проблематики.

Водночас слід ураховувати, що тактика допиту як у теоретичному, так і в діяльницькому аспектах, ґрунтується на тактичному прийомі.

Щодо тлумачення терміна «тактичний прийом» слушною є думка В. Ю. Шепітька про тактичний прийом як спосіб здійснення процесуальної дії, спрямований на досягнення її конкретного завдання, що ґрунтується на психологічному механізмі її реалізації та є найраціональнішим і найефективнішим у певних ситуаціях (Shepitko, 2002, р. 37).

Ми поділяємо позицію В. Ю. Шепітька стосовно того, що в змагальному кримінальному процесі суб'єктом використання криміналістичних знань може бути не лише слідчий, а й сторони кримінального провадження, інші суб'єкти, наділені відповідними повноваженнями (наприклад, процесуальний керівник, детектив, слідчий суддя та ін.), а також суд (Shepitko, 2017, р. 9).

Саме діяльність слідчого судді щодо реалізації організаційно-тактичних засад і формування тактики слідчої (розшукової) дії є предметом цього дослідження.

Метериали та методи

Мета публікації – схарактеризувати тактичні прийоми допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею з криміналістичного та психологічного аспектів. Для досягнення зазначеної мети слід виконати такі завдання: висвітлити зміст тактичного прийому, особливості його застосування слідчим суддею, виокремити різновиди тактичних прийомів відповідно до слідчих ситуацій допиту в судовому засіданні; окреслити психологічний механізм реалізації тактичних прийомів.

Результати й обговорення

Виконуючи свої обов'язки для досягнення поставлених завдань, слідчий суддя реалізує тактичні прийоми відповідно до ситуації, яка склалася під час кримінального провадження.

Сформуванню вичерпний перелік тактичних прийомів неможливо. Їх класифікують за різними підставами. Спільним для тактичних прийомів є їх психологічне підґрунтя, що відображається у психологічному механізмі реалізації (Chornous, 2020, р. 16). Власне проведення слідчих (розшукових) дій можна відтворити як процес застосування тактичних прийомів, що може бути схарактеризовано із психологічного аспекту (Chornous, Drozd, & Havryliuk, 2021).

Допитуючи особу під час досудового розслідування в судовому засіданні в порядку

ст. 225 КПК України¹, слідчий суддя повинен ураховувати, що вона перебуває в складному життєвому, психологічному чи іншому особливому стані, спровокованому, зокрема, вчиненням кримінального правопорушення. Опитані практичні працівники зауважили, що всі окреслені вище суб'єкти: свідок, потерпілий, а також особа, стосовно якої уповноважений орган прийняв рішення про обмін як військовополоненого, яких може допитувати слідчий суддя під час досудового розслідування в судовому засіданні, – характеризуються з психологічного аспекту як особи, які перебувають у вразливому стані, тож тактика спілкування з ними потребує особливого, психологічно виваженого підходу. Наприклад, на психологічно складному стані особи, що впливає на тактику допиту, вчені зосереджують увагу у контексті розгляду допиту неповнолітніх (Nikitina-Dudikova, & Chornous, 2022), військовополонених (Hloviuk, & Teteriatnik, 2022) та ін.

Допит вибудовують поетапно: попереднє вивчення та аналіз обставин кримінального правопорушення, безпосередньо – обставин, які унеможливають участь особи під час судового розгляду, що відображено за змістом клопотання слідчого й відповідних підтверджувальних документів, доданих до нього; психологічна підготовка слідчого судді до допиту; виконання процедури допиту (пропозиція розповісти все відоме у справі, постановка різного виду запитань, застосування тактичних прийомів); фіксація перебігу та результатів допиту; аналіз та оцінка результатів допиту.

С. І. Смик доходить висновку, що за таких умов суд не проводить допит, а тільки контролює дотримання правил його здійснення сторонами, щоб уникнути зайвих витрат часу, захистити свідків, потерпілих від образи та забезпечує необхідний порядок судового засідання (ч. 3 ст. 352 КПК України)². Суд не повинен втручатися в здійснення сторонами допиту, тобто слідчий суддя може тільки за протестом сторони знімати питання, які не стосуються суті кримінального провадження. Таке втручання зумовлене необхідністю досягнення ефективності допиту для встановлення обставин кримінального правопорушення (Smyk, 2018, р. 148). Однак ми не цілком згодні з таким висловлюванням. Проте головує під час судового розгляду і є суб'єктом, який приймає рішення та проводить допит особи під час досудового розслідування в судовому засіданні, слідчий суддя. Тому до проведення допиту особи в порядку ст. 225 КПК України³ залучаються сторони кримінального провадження, які діють на

засадах змагальності, а безпосереднім суб'єктом проведення такого виду допиту є слідчий суддя.

Крім того, під час допиту особи в порядку ст. 225 КПК України⁴ неприбуття сторони, що була належно повідомлена про місце та час проведення судового засідання, для участі в допиті особи за клопотанням протилежної сторони не перешкоджає проведенню такого допиту в судовому засіданні. Допит особи згідно з положеннями ст. 225 КПК України⁵ може бути також проведений за відсутності сторони захисту, якщо на момент його проведення жодній особі не повідомлено про підозру в цьому кримінальному провадженні. За окреслених умов слідчий суддя як головуючий у судовому засіданні тримає «баланс» щодо дотримання прав й обов'язків сторін кримінального провадження, забезпечуючи реалізацію таких засад кримінального провадження, як змагальність і безпосередність дослідження доказів. Так забезпечують дотримання високих міжнародних і європейських стандартів, зокрема тих, що ґрунтуються на практиці Європейського суду з прав людини (Chornous, & Hvozdiuk, 2021).

По-друге, ефективність допиту безпосередньо залежить від ретельного попереднього вивчення особи допитуваного. Слідчому судді необхідно одержати інформацію про його соціально-біографічні дані, психологічний стан, ставлення до кримінального правопорушення тощо. Вивчають ті обставини, які обумовили проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України⁶, і вони мають ключове значення під час обрання відповідної тактики допиту. Безпосередньо в процесі допиту пізнають рівень загальної культури та розвитку допитуваного, особливості його мовлення, психологічні стани та реакції, готовність до співробітництва або ж негативне ставлення до процесу розслідування кримінального правопорушення. Оскільки в процесі допиту відбувається не тільки збір інформації, а й психологічний вплив, є можливість визначити схильність особи до навіюваності, комунікативність, загальну тривожність й агресивність тощо.

Успіх тактики допиту залежить від правильно налагодженої системи заходів щодо встановлення психологічного контакту. Умовно цей процес відбувається за такими стадіями: збирання згод; пошук спільних або схожих інтересів; визначення принципів і рис осіб, яких пропонують для спілкування; виявлення рис, небезпечних для спілкування; індивідуальний вплив та адаптація до партнера; розроблення спільних правил взаємодії (Zhdanova et al., 2014).

Учені мають різні підходи до тлумачення поняття «психологічний контакт». Зокрема, це

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

«продумана, послідовна та цілеспрямована діяльність слідчого щодо побудови сприятливих умов для поглибленого спілкування з особою допитуваного, що полягає в отриманні повних та об'єктивних відомостей, які мають істотне значення для встановлення істини у справі» (Denysovskiy, & Rodenko, 2023, p. 20).

Також реалізації тактичного прийому притаманний психологічний вплив, якого досягають через низку механізмів, які дають змогу здійснювати вплив на засадах емоційного контролю, позиції домінування та наполягання на обраній тактиці взаємодії. Ефективному психологічному впливу в процесі заважають вияви емоційності, чутливості, зміна стратегії поведінки слідчого, досягнення «компромісів» із підозрюваним і підлаштування до нього в процесі слідчих дій (Cherug, 2020, p. 145).

Отже, слідчий суддя, що володіє майстерністю реалізації перелічених вище тактичних прийомів, психологічними здібностями до цього виду діяльності, успішно зможе провести складний акт комунікативної взаємодії, відповідний судовий розгляд й отримати необхідні результати.

Для того щоб успішно використовувати тактичні прийоми, слідчий суддя повинен насамперед відповісти на два важливі питання:

а) рівень підготовленості до використання тактичного прийому;

б) можливі варіанти розвитку подій (реактування допитуваного на використовуваний прийом), модель поведінки слідчого судді за зміни ситуації в кримінальному провадженні.

Ідеться про те, що, маючи намір здійснити який-небудь захід, реалізувати тактичний прийом, слідчий суддя повинен попередньо оцінити, до яких наслідків це може призвести, щоб визначити, чи слід у конкретній ситуації діяти, як саме й обрати необхідні засоби.

Під час вибору тактики допиту необхідно зважати на те, що не тільки один і той самий тактичний прийом може бути реалізований різними засобами, а й самі засоби (предмети, документи, інші носії інформації) може бути використано в різних формах. Тактичні прийоми незалежно від того, як їх класифіковано й систематизовано, реалізують у різних ситуаціях, їх вибір визначають їх характером.

Отже, за результатами проведених емпіричних досліджень з'ясовано, що в процесі проведення допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею, залежно від позиції допитуваного (свідок, потерпілий – як особи, яких переважно допитують у порядку ст. 225 КПК України)¹ щодо зацікавленості в

розслідуванні кримінального правопорушення, готовності сприяти досягненню завдань кримінального провадження, його особистих рис, можна виокремити такі основні ситуації допиту: а) правдивість допитуваного (на думку 79,5 % опитаних слідчих, 87,4 % слідчих суддів); б) добросовісна помилка (15,2 % слідчих, 8,7 % слідчих суддів); в) дача неправдивих показань (5,4 % слідчих, 3,9 % слідчих суддів); г) відмова від дачі показань (0 % опитаних).

У першій ситуації немає прямої протидії з боку допитуваного, але слідчий суддя не завжди знає, яку конкретну інформацію, необхідну в кримінальному провадженні, має допитуваний, така сама невизначеність може бути в допитуваного. Вирішення цієї суперечності залежить від уміння слідчого судді знайти й «об'єднати» необхідне. Саме тому допит розпочинається зі стадії вільної розповіді, щоб зорієнтуватися й побудувати цілісну тактику допиту.

У разі недобросовісності допитуваного, передусім за наміру ухилитися від повідомлення правдивої інформації, вільна розповідь змушує його розкрити власну легенду. Якщо не перешкоджати під час вільної розповіді, це формує в особи віру у вигаданий перебіг подій, послаблення обачності, виникають обмовки й неточності, які можуть бути усунуті під час подальшого проведення слідчої (розшукової) дії.

У другій ситуації, а саме в разі добросовісної помилки, можливі два основні варіанти: а) допитуваний не пам'ятає певні обставини, пов'язані з подією кримінального правопорушення; б) повідомлене ним викликає сумніви через логічні чи фактичні суперечності або невідповідність інформації, яку вже зібрано в матеріалах кримінального провадження.

У першому варіанті необхідним є використання прийомів відтворення забутого, що ґрунтуються на використанні асоціативних зв'язків (звернення до обставин, суміжних у часі й просторі із шуканим; демонстрація аналогічних об'єктів, що дає змогу пригадати об'єкт, який цікавить, або уточнити його характеристики тощо).

У другому варіанті головне – з'ясувати причини, якими може бути пояснено невідповідність показань: наявність об'єктивних (умови сприйняття) або суб'єктивних (стан організму й ставлення до події) факторів. З огляду на це мають бути застосовані спеціально розроблені тактичні прийоми (Prodanets, 2021). Якщо буде встановлено недобросовісність допитуваного, то ситуація перейде в третю, що пов'язана з дачею неправдивих показань. Слід зазначити, що вона є доволі поширеною, тому більшість тактичних прийомів допиту спрямовані на її вирішення. Якщо з'ясується, що йдеться про протидію розслідуванню кримінальних правопорушень, слід використовувати спеціально розроблені дослідниками групи тактич-

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.

них прийомів з метою її подолання (Zavydniak, 2019; Ploskonos, 2020).

Четверта ситуація є найскладнішою тому, що відмова від дачі показань здебільшого має суттєву причину, без встановлення якої неможливо вжити реальних заходів. Однак у практиці розслідування кримінальних правопорушень вона трапляється переважно щодо допиту підозрюваного або недобросовісного свідка і не притаманна щодо проведення допиту в порядку ст. 225 КПК України¹.

На думку Ю. Черноус, С. Власенка, запорукою недопущення, запобігання, припинення надання завідомо неправдивих показань учасниками кримінального провадження є вивчення матеріалів кримінального провадження, особистості допитуваного під час підготовки до проведення допиту (Chornous, & Vlasenko, 2022, p. 77).

Під час робочої стадії допиту слідчим суддею, після стадії вільної розповіді посилені увагу й зусилля спрямовують на етап «запитань-відповідей». Зокрема, допитуваному може бути поставлено такі види запитань: доповнювальні; уточнювальні; нагадувальні; контрольні; викривальні (Pyaskovskiy et al., 2015, p. 451). Забороненими під час прямого допиту є навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких містяться відповідь, частина відповіді або підказка до неї (ч. 6 ст. 352 КПК України)². У процесі безпосереднього проведення слідчої (розшукової) дії можуть пред'являти речові докази, фото- та відеозображення, і за цих умов важливо забезпечити спостереження за реакціями допитуваного (Tishchenko, & Vashchuk, 2019).

Вивчення емпіричних джерел засвідчило, що в переважній більшості випадків тактика допиту особи під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею характеризується як безконфліктна (на думку 92,8 % опитаних слідчих, 95,1 % слідчих суддів).

Наприклад, в умовах безконфліктної ситуації доцільним є застосування таких тактичних прийомів: передання інформації (надання допомоги шляхом нагадування, активізації мислення та пам'яті свідка чи потерпілого); стимулювання позитивних рис допитуваного; залучення особи до «співробітництва» шляхом активізації її емоцій та почуттів; відновлення асоціативних зв'язків; відтворення обставин сприйняття тощо. Тобто тактичні прийоми об'єктивно супроводжують діяльність із проведення слідчих (розшукових) дій, сприяють підвищенню її ефективності.

Висновки

У статті розглянуто тактичні прийоми, які застосовує слідчий суддя в процесі безпосереднього проведення допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні, спрямовані на встановлення психологічного контакту з допитуваним.

Допитуючи особу під час досудового розслідування в судовому засіданні в порядку ст. 225 КПК України, слід урахувати, що така особа перебуває в складному життєвому, психологічному чи іншому особливому стані, зокрема спровокованим учиненням кримінального правопорушення, і тактика спілкування з ними потребує особливого, психологічно виваженого підходу.

У процесі проведення допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею, залежно від позиції допитуваного (свідок, потерпілий) щодо зацікавленості в розслідуванні кримінального правопорушення, готовності сприяти досягненню завдань кримінального провадження, його особистих рис, складаються такі ситуації: правдивість допитуваного; добросовісна помилка; дача неправдивих показань.

Проведення допиту особи під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею вибудовують поетапно: попереднє вивчення та аналіз обставин кримінального правопорушення, безпосередньо обставин, які унеможливають участь особи під час судового розгляду, що відображено за змістом клопотання слідчого та відповідних підтверджуючих документів, доданих до нього; психологічна підготовка слідчого судді до допиту; виконання процедури допиту (пропозиція розповісти все відоме щодо кримінального правопорушення, постановка різних видів запитань, застосування тактичних прийомів психологічного впливу); фіксація перебігу та результатів допиту; аналіз та оцінка результатів допиту.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.

² Там само.

References

- [1] Chepur, O.O. (2020). Specificity of mechanisms of psychological influence by investigators on suspects in the process of professional activity. *Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 56(3), 140-146. doi: 10.33099/2617-6858-2020-56-3-140-146.
- [2] Chornous, Yu., Drozd, V., & Havryliuk, L. (2021). Psychological Description of Investigative (Search) Actions. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research: Proceedings of the International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation* (vol. 617, pp. 189-195). Atlantis Press. doi: 10.2991/assehr.k.211218.031.
- [3] Chornous, Yu.M. (2020). Psychological foundations of the implementation of tactical techniques. *Legal psychology*, 1(26), 13-22. doi: 10.33270/03202601.13.
- [4] Chornous, Yu.M., & Hvozdiuk, V.V. (2021). Methodological principles of using the practice of the European Court of Human Rights in the tactics of investigative (search) actions. *Philosophical and methodological problems of law*, 2(22), 38-47. doi: 10.33270/02212202.38.
- [5] Chornous, Yu.M., & Vlasenko, S.O. (2022). Peculiarities of interrogation tactics during the investigation of illegal possession of a vehicle. *Legal psychology*, 1(30), 74-79. doi: 10.33270/03223001.74.
- [6] Denysovskyi, M.D., & Rodenko, T.A. (2023). Tactical features of interrogation and their characteristics. *Galician studios*, 1, 17-21. doi: 10.32782/galician_studies/law-2023-1-3.
- [7] Hloviuk, I.V., & Teteriatnik, H.K. (2022). The issue of normalization of the proper legal procedure of criminal procedural support for the exchange of prisoners of war. *Legal scientific electronic journal of Ukraine*, 8, 478-483. doi: 10.32782/2524-0374/2022-8/109.
- [8] Nikitina-Dudikova, H.Yu., & Chornous, Yu.M. (2022). International and European standards of child-friendly justice during the investigation of criminal offenses against the sexual freedom and sexual integrity of children. *New Ukrainian law*, 2, 182-190. doi: 10.51989/NUL.2022.2.25.
- [9] Ploskonos, A. (2020). Tactical methods of interrogation of members of organized criminal groups and criminal organizations. *Entrepreneurship, economy and law*, 11, 260-265. doi: 10.32849/2663-5313/2020.11.44.
- [10] Prodanets, O. (2021). System of tactical techniques for detecting and overcoming false statements of minors. *Public law*, 2(42), 111-118. doi: 10.32782/2306-9082/2021-42-11.
- [11] Pyaskovskyi, V.V., Chornous, Yu.M., & Ishchenko, A.V. (et al.). (2015). *Forensics*. Kyiv: Tsentr uchb. lit.
- [12] Shepitko, V.Yu. (2002). *Theory of criminalistic tactics*. Kharkiv: Grif.
- [13] Shepitko, V.Yu. (2017). Targeting of forensic knowledge and striving for European standards in combating crime. *Theory and practice of forensic examination and criminology*, 17, 4-11. doi: 10.32353/khrife.2017.01.
- [14] Smyk, S.I. (2018). *Grounds and procedural procedure for conducting interrogation at the stage of pre-trial investigation in a court session* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [15] Tishchenko, V.V., & Vashchuk, O.P. (2019). Perception and use of verbal and non-verbal information during investigative (search) actions. *Forensics and forensic examination*, 64, 169-179. doi: 10.33994/kndise.2019.64.1.
- [16] Zavydniak, O.I. (2019). Tactical techniques aimed at overcoming opposition to the investigation of criminal offenses committed with the use of modern information technologies. *International Legal Bulletin: Current Problems of Modernity (Theory and Practice)*, 15, 159-166. doi: 10.33244/2521-1196.15.2019.159-166.
- [17] Zhdanova, I.V., Makarenko, P.V., & Miloradova, N.E. (et al.). (2014). *Professional and psychological training of employees of investigative units*. I.V. Zhdanova (Eds.). Kharkiv: KhNUVS. Retrieved from https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/ppps.pdf.

Список використаних джерел

- [1] Чепур О. О. Специфіка механізмів здійснення психологічного впливу слідчими на підозрюваних у процесі професійної діяльності. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 56 (3). С. 140–146. doi: 10.33099/2617-6858-2020-56-3-140-146.
- [2] Chornous Yu., Drozd V., Havryliuk L. Psychological Description of Investigative (Search) Actions. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research : Proceedings of the International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation* (18 December 2021). Atlantis Press, 2021. Vol. 617. P. 189–195. doi: 10.2991/assehr.k.211218.031.
- [3] Чорноус Ю. М. Психологічні основи реалізації тактичних прийомів. *Юридична психологія*. 2020. № 1 (26). С. 13–22. doi: 10.33270/03202601.13.
- [4] Чорноус Ю. М., Гвоздюк В. В. Методологічні засади використання практики Європейського суду з прав людини у тактиці проведення слідчих (розшукових) дій. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 2 (22). С. 38–47. doi: 10.33270/02212202.38.

- [5] Черноус Ю. М., Власенко С. О. Особливості тактики допиту у процесі розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом. *Юридична психологія*. 2022. № 1 (30). С. 74–79. doi: 10.33270/03223001.74.
- [6] Денисовський М. Д., Роденко Т. А. Тактичні особливості проведення допиту та їх характеристика. *Галицькі студії*. 2023. № 1. С. 17–21. (Серія «Юридичні науки»). doi: 10.32782/galician_studies/law-2023-1-3.
- [7] Гловюк І. В., Тетерятник Г. К. Питання унормування належної правової процедури кримінального процесуального забезпечення обміну військовополонених. *Юридичний науковий електронний журнал України*. 2022. № 8. С. 478–483. doi: 10.32782/2524-0374/2022-8/109.
- [8] Нікітіна-Дудікова Г. Ю., Черноус Ю. М. Міжнародні та європейські стандарти правосуддя, дружнього до дитини, під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 182–190. doi: 10.51989/NUL.2022.2.25.
- [9] Плосконос А. Тактичні прийоми допиту учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 260–265. doi: 10.32849/2663-5313/2020.11.44.
- [10] Проданець О. Система тактичних прийомів виявлення та подолання неправдивих показань неповнолітніх осіб. *Публічне право*. 2021. № 2 (42). С. 111–118. doi: 10.32782/2306-9082/2021-42-11.
- [11] Криміналістика : підручник / [В. В. Пяковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко та ін.]. Київ : Центр учб. літ., 2015. 544 с.
- [12] Шепітько В. Ю. Теория криминалистической тактики : монография. Харьков : Гриф, 2002. 349 с.
- [13] Шепітько В. Ю. Цільове призначення криміналістичних знань і прагнення до європейських стандартів у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2017. Вип. 17. С. 4–11. doi: 10.32353/khrife.2017.01.
- [14] Смик С. І. Підстави та процесуальний порядок здійснення допиту на стадії досудового розслідування в судовому засіданні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 224 с.
- [15] Тіщенко В. В., Ващук О. П. Сприйняття та використання вербальної та невербальної інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 169–179. doi: 10.33994/kndise.2019.64.1.
- [16] Завидняк О. І. Тактичні прийоми, спрямовані на подолання протидію розслідуванню кримінальних правопорушень, вчинених із використанням сучасних інформаційних технологій. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 15. С. 159–166. doi: 10.33244/2521-1196.15.2019.159-166.
- [17] Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів : навч. посіб. / [І. В. Жданова, П. В. Макаренко, Н. Е. Мілорадова та ін.] ; за заг. ред. І. В. Жданової. Харків : ХНУВС, 2014. 516 с. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/nav4_lit/ppps.pdf.

Tactical Interrogation Techniques during the Pre-Trial Investigation in the Court Session by the Investigating Judge: Forensic and Psychological Characteristics

HRECHANA Svitlana

Researcher of the Scientific Research Institute of Public Law

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0859-5427>

Abstract. The scientific article examines the tactical principles of conducting an investigative (search) action, regulated by Art. 225 of the Criminal Procedure Code of Ukraine – "interrogation during a pre-trial investigation in a court session by an investigating judge", attention is focused on its peculiarities. We are talking about the object of procedural and tactical influence – this is a witness, a victim, as well as a person in respect of whom an authorized body made a decision to exchange as a prisoner of war. The subject that implements procedural and tactical tasks is also special – this is the investigating judge. The purpose of the article. To characterize the tactical methods of interrogation during the pre-trial investigation in the court session by the investigating judge from forensic and psychological aspects. Methodology. In the research

process, both general scientific and special legal methods were used: comparative legal, systemic structural, and the method of systemic analysis. Scientific novelty. A description of the tactical techniques used by the investigating judge in the process of direct interrogation during the pre-trial investigation in the court session and aimed at establishing psychological contact with the interrogated is given. Conclusions. It was found that the investigating judge chooses interrogation tactics depending on the following factors: a) interrogation situation (primary or repeated; conflict or non-conflict; presence of psychological contact); b) characteristics of the interrogated person: the procedural position of the interrogated person and his interest in achieving the goals of the criminal proceedings; psychological characteristics of the interviewee; individual features of the interrogated person in accordance with medical, personal, and psychological characteristics in accordance with Part 1 of Art. 225 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (age (elderly or minor), state of health (presence of a serious illness), life circumstances (immigration to a permanent place of residence abroad, participation in hostilities to overcome armed aggression of the Russian Federation, injured person as a result of crimes of aggression or war crimes, there is a state of stress that affects the completeness and reliability of testimony, etc.); c) characteristics of the collected information in criminal proceedings to prove the circumstances of the event of the criminal offense under investigation in accordance with the content of the investigator's request, approved by the prosecutor. It was emphasized that the basis of interrogation tactics is a tactical technique. When interrogating a person during a pre-trial investigation in a court session, the investigating judge implements various tactical techniques depending on the situation that develops during the criminal proceedings. Common to tactical methods is their psychological basis, which finds its expression in the psychological mechanism of implementation.

Keywords: tactics; tactical method; investigative (search) action; conduct; psychological effect; obtaining testimony.